

חינוך לחשיבה

דליה פניג: ס. יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
עדה רוזנברג: אחראית התחום
יצוות המטה

המזכירות הפדגוגית - אגף א' לפיתוח פדגוגי - חינוך לחשיבה

חינוך לחשיבה - ידיעון מקוון

משולחן המפמ"ר להיסטוריה- ד"ר אורנה כץ

ביה"ס הרב תחומי עמל לידי דיוויס ת"א -

הערכה בית ספרית בהיסטוריה

ביה"ס הצטרף השנה לתוכנית הערכה בית ספרית בהיסטוריה המופעלת מזה שנים אחדות ע"י מפמ"ר היסטוריה. התוכנית הכוללת 30 בתי"ס מכל רחבי הארץ ומכל חתכי האוכלוסייה (ממצטיינים ועד חינוך מיוחד), מאפשרת לצוותי מורים המעוניינים ומתאימים לקיים הערכה פנימית בהיקף של חצי יח"ל בנושא טוטליטריות ושואה, במטרה להעצים את הלמידה המשמעותית באמצעות למידה פעילה ופיתוח החשיבה. וכו' להדגיש את אחריותו האישית של כל יחיד ואת יכולתו לתרום לעיצוב החברה בתקופתו.

צוות ההיסטוריה ב"ליידי דיוויס" בהובלתה של הגב' מיכל אונגר-וילנאי בחר כיסוד מארגן ללימודי השואה בשכבת י"א את הנושא "אנשים עושים היסטוריה", ממנו נגזרו מספר פרקי לימוד להעמקה ופיתוח מטלות הערכה שונות המביאות לביטוי למידה פעילה ופיתוח חשיבה ברמות שונות. אחת ממטלות ההערכה עסקה

בנושא המרכזי של קידוש החיים בגטו. התלמידים חולקו לקבוצות עבודה בין-כיתתיות וקיבלו רשימה של נושאים אפשריים הקשורים לנושא. כל קבוצה נדרשה לבחור אחד מהנושאים וללמוד אותו בדרך של למידת חקר עצמאית בעזרת מקורות מידע שונים ומגוונים. בסיכום למידת חקר בשלב זה פירטו התלמידים את שלמדו על הנושא, באילו מקורות עשו שימוש ומדוע בחרו דווקא בהיבט זה של קידוש החיים. בין הנושאים שנבחרו: שמירת חיי הדת בגטו, פעילויות ספורט בגטו, מוסיקה ועוד.

בשלב השני נדרשו התלמידים לייצג, בהדרכת המורות לאומנות, את מה שלמדו בנושא שבחרו בדרך ויזואלית כלשהי. שני השלבים התמשכו על פני כחודש, אשר במהלכו הוקדשו כל שיעורי ההיסטוריה לביצוע המטלה. בגמר התהליך הוצגו המיצגים שהתלמידים יצרו, בצירוף דף סיכום למידת החקר בתערוכה מרשימה בספריית ביה"ס. תלמידי שכבות אחרות וכן מורים ואורחים נוספים ביקרו בתערוכה וקיבלו הסבר מהקבוצות השונות על תהליך החקר שעברו ועל חווית הלמידה המשמעותית שחוו. תכנית ההערכה הבית ספרית הסתיימה בבחינת גרות פנימית עם חומר פתוח אשר בתוכה שולבה השאלה הבאה המתייחסת למטלת ההערכה היצירתית בנושא קידוש החיים בגטו:

הסבר את מושג "קידוש החיים" וציין את ביטויי "קידוש החיים" המופיעים בקטע המקור המצורף. הסבר כיצד "קידוש החיים" בא לידי מימוש בפועלה של הדמות או הקבוצה אותה הצגת בתערוכה בנושא החיים בגטאות ובמה פעילותה דומה או שונה מזו המוצגת בקטע המקור.

זרקור לאסטרטגיות חשיבה- פתרון בעיות

<p>כאשר לומדים על אנרגיה, הבעיה עשויה להיות "מהן מקורות האנרגיה החלופיים בהם ניתן להשתמש?" אחרי שלב ניסוח הבעיה, התלמידים מעלים את שאלות שיש להם סביב הבעיה ומגדירים אותה. בפעמים הראשונות מהלך זה יהיה בהנחיית המורה. בשלבים מתקדמים יוכלו להעלות נקודות מבט שונות לפתרונות, בעבודה קבוצתית. על מנת שהתהליך ושלביו יפכו לנכס שימושי עבור התלמידים רצוי לסיים אותו ב"טיפוס על סולם המטה קוגניציה": התלמידים מתבקשים לזהות את סוג החשיבה בה עסקו ולתאר כיצד עשו זאת.</p>	<p>נשים לב כי למהלכים קוגניטיביים שכאלו קיים פוטנציאל מעבר לגבולות הכיתה, שהרי גם בחיי היום יום אנו נדרשים לפתור בעיות סבוכות אשר הדרך לפותרן אינה ידועה לנו.</p> <p>יישום בכיתה: ניתן להתחיל את המהלך הכללי בכיתה על ידי שאלה המופנית לתלמידים- איזה החלטות קיבלתם בעבר, כאשר עמדתם בפני בעיה, שהובילו לתוצאות שאתם מרוצים מהן ואילו החלטות קיבלתם שאתם מתחרטים עליהם? כמו כן, יש לבחור נושא הנלמד בכיתה, ולבודד מתוכו בעיה לדוגמה</p>	<p>עם זאת, ישנן מספר אסטרטגיות חשיבה אשר עשויות להוביל אותנו לפתרון, מעבר לתחומי הדעת. למשל, הגדרת הבעיה, שאילת שאלות, בדיקת הידע המוקדם על הנושא וחיפוש מקורות מידע נוספים. במהלך הפתרון נוכל גם להעלות מגוון נקודות מבט שיפתחו בפנינו אפשרויות שונות לפתרון; נבדוק אותן, נשווה ביניהן, ונשקול יתרונות וחסרונות של כל אחת. כמו כן, בעת הפעלת אסטרטגיות אלו, יהיה עלינו להמשיך ולהעריך את ההתקדמות שלנו אל עבר הפתרון, ולשנות את תכנית הפעולה שלנו בהתאם לצורך.</p>	<p>כמורים, אנחנו רוצים לאפשר לתלמידינו ללמוד להשתמש בכלים והרגלי חשיבה שישרתו אותם בדרך הטובה ביותר, גם כשאנחנו לא נמצא לידם. אחת היכולות החשובות ביותר אותן נוכל ללמד את תלמידינו היא היכולת לפתור בעיות.</p> <p>בעיה, לעניינינו, היא שאלה אשר אין אנו יודעים מהי הדרך הנכונה לפותרה. למושג "בעיה" משמעויות שונות בתחומי הדעת השונים - אין דין פתרון בעיה בשיעור ביולוגיה העוסק בפתרון בעיית מינים בסכנת הכחדה, כדין בעיה באזרחות העוסקת במתן פתרון לבעיית מיעוטים במדינה.</p>
---	--	---	---

בקרו אותנו גם באתרנו בכתובת

<http://bit.ly/hashiva>

רשמים מכנס בנושא "השיבה מסדר גבוה" במסגרות החינוך המיוחד

הפיקוח על החינוך המיוחד במחוז ירושלים ובמחוזי מוביל ומקדם נושא חשיבה מסדר גבוה כיעד מרכזי. המנהלים והמורים נחשפים לעקרונות החשיבה במסגרת השתלמויות מנהלים, השתלמויות מורים והדרכה ישירה במסגרות. הובלת ההדרכה נעשית בשיתוף עם מדירכת החינוך להשיבה, הגב' דפנה גוטמן ובליווי דר' שלומית גינוסר וגב' עדה רוזנברג אחראית תחום החשיבה, אגף א' לפיתוח פדגוגי במזכירות הפדגוגית.

הכנס נפתח בתערוכה מרשימה של כרזות (פוסטרים) מכ 30 מסגרות חינוך מיוחד בירושלים ובמחוז. ההיענות ליצירת הכרזות הייתה מרשימה מאד וניכר בה מגוון הנושאים: לשילוב משימות חשיבה ו"שפת החשיבה" בתחומי תוכן שונים (כמקובל במסגרות חינוך שונות) ועד לפיתוח פרויקטים ייחודיים כחידת השבוע ומשימות חקר. מחד ניתן היה להבחין במגמה של "משיכה" אל הנורמה וחיפוש דרכים לשילוב משימות חשיבה בהוראה משמעותית שבשגרה. מאידך, נמצאו כרזות המדגישות את הייחודיות שבחינוך המיוחד כמו התפתחות מטאפורות בשפת סימנים או תהליכי בחירה בקרב תלמידים מורכבים מאד שאינם וורבאליים. עצם הצבת הדרישה ליצירת כרזה הובילה לדיון וחשיבה בקרב הצוותים, לזיכוכ של רעיונות ובחירה מושכלת של כל מילה וכל ביטוי גראפי בכרזה.

בהמשך הושמעו 3 הרצאות קצרות מפי נציגי 3 מסגרות:

מייכאל וולף, מנהל בית הספר שבמכון פוירשטיין בנושא **אינטראקציה תיווכית מקדמת חשיבה**. אורנית שטיין רכות פדגוגית ועירית אלעד, מחנכת כיתה, מבית ספר המעיין בנושא **תהליך חקר בבית ספר המעיין** וסיגי חנוך וחבצלת נהרי כץ, נציגות מתי"א איתן בנושא **פיתוח שיח מיטבי כאמצעי מקדם חשיבה**. שתים מתוך שלוש הרצאות אלה הדגישו את מקומו של השיח, הדיון והאינטראקציה בין מורה לתלמיד ובין התלמידים לבין עצמם כתשתית מזמנת הפעלה וחשיבה.

ההרצאה המרכזית בכנס הייתה הרצאתו של דר' שרמן רוזנפלד בנושא **למידה מבוססת פרויקטים – האם אפשרית בחינוך המיוחד?** הנושא מעורר מחשבה וחיפוש של פרויקט משמעותי לקהילה, שניתן לקדם אותו בשיתוף תלמידי החינוך המיוחד, פרויקט שיניע את התלמידים ללמידה מתוך חדווה של חקר וגילוי.

נראה כי כנס זה שיקף והוכיח כי אין סתירה בין חינוך מיוחד לבין חשיבה מסדר גבוה. נהפוך הוא! הצורך לחפש דרכים ייחודיות ומותאמות לתלמידי אלו מעודד הבנה ויצירתיות אשר עשויים לשרת את כלל המערכת.

רשמים מיום השיא שנערך ב.2.5 ניתן לראות באתר המדור לחינוך מיוחד, בקישור

<http://www.hmg.hmpi.manhi.org.il/BRPortal/br/P100.jsp>

פינת התקשוב - ויקיפדיה, לא מה שחשבנו

ויקיפדיה, האנציקלופדיה השיתופית ברשת האינטרנט מוכרת לכל. לא פעם אנחנו, ובוודאי תלמידינו, משתמשים בערכים השונים בוויקיפדיה כדי לקבל מושג מהיר על ערכים או ולהשתמש בכתוב לצרכי הסבר.

אך ויקיפדיה היא כלי המאפשר שלל פעילויות מפתחות ומקדמות חשיבה. מפתיע? בואו נראה כיצד:

לצד כל ערך בוויקיפדיה מתחבאת לה לשונית בשם "שיחה".

בלשונית השיחה מנהלים עורכי הערך וסתם מתעניינים שלל דיונים אודות בחירת הערכים ואופן הצגתם, סוגיות שבמחלוקת, אימות הנתונים המוצגים ועוד. מעניין להיכנס עם תלמידים ללשונית השיחה ולהתחקות אחר הדיון שמתקיים. כיצד הניסוח יכול לשנות את משמעות הערך, מה השאלות המועלות

בשיחה ומהן התשובות הניתנות. האם התלמידים לתלמידים שאלות נוספות להוסיף לדף השיחה בעקבות קריאת הערך. האם התשובות הניתנות בדף השיחה מספקות עבורם ועוד. באמצעות פעילות זו של קריאה מודרכת בערך ובשיחה ניתן לתרגל אסטרטגיות חשיבה רבות- מיון, השוואה, שאילת שאלות ואף לחלץ מתוך ערכים רלוונטיים שאלות חקר. מומלץ לבדוק ערכים שבוודאי יהיו במחלוקת דוגמת "מזרחיים", "רצח העם הארמני", "זאב ז'בוטינסקי" – אך גם כמעט לכל ערך שנבחר יש דף שיחה מעניין. אחת השאלות שעולות מהו ערך אנציקלופדי ואיזה מידע מתאים וראוי שייכתב בו. תרגול כתיבה שכזו היא פעילות לימודית מאתגרת, מלמדת ומעודדת שימוש בחשיבה מסדר גבוה.

תמונה של דף ערך "פמיניזם" בוויקיפדיה ובו מסומנת בחץ לשונית השיחה.

אסטרטגיית חשיבה נוספת שניתן לתרגל באמצעות ערכי ויקיפדיה היא אסטרטגיית ההשוואה. היות והערכים השונים נכתבים בידי הציבור – ערך מסוים בשפה אחת לא יהיה זהה לערך בשפה אחרת (וכמובן שגם דף השיחה יראה שונה לאור כך). השוואה בין ערך זהה בשפות שונות ועמידה על הסיבות לשוני הינה משימה לימודית מרתקת ומעשירה מעין כמותה.

ערך: שיחה

קריאה: עריכת קוד מקור, עריכה, גרסאות קודמות, חיפוש

בא ללמוד לערוך בוויקיפדיה? סדנת עריכה מתקדם ביום ששי, 4 באפריל 2014 בספרייה הלאומית לרשימה לזינוא

פמיניזם

פמיניזם (מהמילה הלטינית Femina, שפירושה אישה או נקבה) היא תפיסת עולם, אשיותה באיחופה במאה ה-19, שעל פיה יש להראבך בדרי נשים ובאפליה נגדן בחברה.

תפשה העולם הפמיניסטית מפרשת את המציאות החברתית הקשורה לחייון ומעמדן של נשים בחברה. תוך התמקדות במשמעות הפוליטיות, החינוכיות, התרבותיות והכלכליות של יחסי גברים-נשים, הפמיניזם תומך בהעמדת נשים בדרכים שונות תחת חקיקה, אכיפה, הסברה, שישי מורטל דובר, יישום מותגות לנשים שונים, מתוך מטרה ליצור שישי חברתי ללא פעולת אלא מבוססת על האחריות הפמיניסטית אשר מבקשת להציע פרשנות חלופית לתפישת הרגומנית-גברית של המציאות. התנועה הפמיניסטית איננה מזוהה עם מפלגה, ארגון או דמות מייסדת

הפגנת נשים לזמן זמנת תבעה לשים, 6 יוני, 1912 במיא

אני מעוניין לקבל עדכונים בתחום החינוך להשיבה למייל שלי.

[להצטרפות לחץ כאן](#)